

NOTER OM MIZOGUCHI

AF ERIK ULRICHSEN

I Mizoguchi-indexet på bagsiden findes engelske oversættelser af de japanske titler.

I alle de mange artikler, der i den senere tid har været skrevet i udenlandske film-tidsskrifter om japansk film, anses Kenji Mizoguchi for en af landets betydeligste instruktører. Jeg skal straks indrømme, at jeg kun har set to af hans film — „Saikaku ichidai onna“ og „Ugetsu monogatari“. Til forsvar for, at jeg alligevel tillader mig at forsøge at introducere Mizoguchi i nogle foreløbige noter, kan anføres, at de to film er tilstrækkelige til at overbevise om ægt-heden af hans talent.

Romanforfatteren og filminstruktøren Kenji Mizoguchi er en af dem, der har gjort mest for at skabe en japansk film-realisme. Han begyndte at iscenesætte i tyverne, og i hvert fald de fleste af hans film i denne periode er proletarskildringer. „Shikamo karera wa yuku“ analyserer minutøst arbejdernes elendige leveforhold, og også den senere „Tokai kokyogaki“ er et socialrealistisk værk.

I 1936 kom en af Mizoguchis mest berømte film, „Gion no kyodai“. Den er bygget over en af hans egne romaner, og manuskriptet er udarbejdet af *Yoshikata Yoda*, der har skrevet eller været med til at skrive næsten alle Mizoguchis fremragende film. „Gion no kyodai“ fortæller om en ung *geisha*, der er træt af at være mændenes legetøj — og gør oprør. I en række af Mizoguchis film optræder *geisha*'er og glædespiger. De skildres realistisk, uden sentimentalitet, ikke mindst interesserer instruktøren sig for de konflikter, der må opstå i overgangsperioden mellem det gamle og det nye japanske syn på kvinden.

Da krigen kom, blev det moderne at lave film med motiver fra Meiji-perioden (1867-1912) — man dyrkede med vemod de gode gamle dage. Genren kaldes *geido-mono*, og Mizoguchi nævnes som dens fornemste repræsentant. I tre film varierede han det samme motiv: En skuespillers lidenskabelige kærlighed til en ung pige i hine lykkelige tider („Zangiku monogatari“, „Naniwa onna“, „Geido ichidaiotoko“). Man skal

»Yang Kwei Fei« — t. v. Machiko Kyo.

næppe tro, at disse film var sentimental virkelighedsflugt: De vakte censurens vrede på grund af deres ukonventionelle erotiske skildringer. Nationens „moral“ måtte ikke blive svækket, krigerånden måtte ikke blive undermineret.

I de første år efter krigen synes Mizoguchi i nogen grad at have været usikker og at være faldet for „neoromantiske“ strømninger. „Oyu-Sama“ fra 1951 fortæller en noget feuilletonagtig historie om en antikvitetshandler, der forelsker sig i en ung pige, men overtales til at gifte sig med hendes søster. Filmen er fuld af selvopofrelse og ender med det elskende pars forening til tonerne af en No-sang.

Mizoguchi finder imidlertid melodien igen i „Saikaku ichidai onna“, der blev udsendt året efter. Filmen bliver præmieret ved filmfestivalen i Venedig, og for første gang fæstner man sig i Vesten ved Mizoguchis navn. Ganske vist savner mange i begyndelsen det tempo og den virtuositet, der prægede *Kurosawas* „Rashomon“, og filmen virker langstrakt. Men lidt efter lidt forstås det, at denne film om kurtisanen O'Haru er mere ægte orientalsk i sin rytme, at den har episk ro og rejsning. Historien udspringer i feudaltiden, en periode, som Mizoguchi tydeligvis er fængslet af, og som han behandler i film efter film. Men mere end perioden er det i „Saikaku ichidai onna“ den kvindelige hovedperson, der interesserer ham, og med en slags stiltfærdig patos berettes om O'Harus oplevelser blandt gridske og skinsyge mænd, til hun efter et omtumlet liv finder fred i religionen.

Af „Ugetsu monogatari“, der i 1953 blev forevist på festivalen i Venedig, har jeg i „Perspektiv“ (okt. 1953) givet et ret indgående referat. De urolige begivenheder i det 16. århundredes Japan danner her bag-

Fra Mizoguchis »Ugetsu monogatari«, der blev præmieret ved filmfestivalen i Edinburgh for nylig, og som regnes for en af instruktørens bedste film.

grunden for en pottemagerfamilies uhyggelige fataliteter. I modsætning til i „Saikaku ichidai onna“, der foregår i det 18. århundrede og er rent realistisk, er der i „Ugetsu monogatari“ magi og trolddom. Pottemageren bliver tryllebundet af en prinsesse, og i slutningen viser et genfærd sig for ham. Det er en af Mizoguchis triumfer, at disse begivenheder ikke stilistisk støder an mod den realistiske helhed, og de bevarer deres mening i historien, selv om man ikke tror en døjt på det overnaturlige. I denne film er der i højere grad end i den forrige forsøg på at vække en svunden tid til live, men instruktøren har ikke mistet sin stærke følelse for sine personer, og lige så lidt som i „Saikaku ichidai onna“ virker moralen påklistret. Den er i „Ugetsu monogatari“, at det daglige arbejde er en værdi, der er i stand til at dulme sorg. Lykken er ikke at jage efter drømmens virkeliggørelse, men at akceptere hverdagslivet.

„Ugetsu monogatari“ blev af den japan-

ske kritik regnet for den trediebedste af landets film i 1953; som nr. 9 på samme liste findes „Gion-Bayashi“, hvis to kvindelige hovedpersoner er en geisha og en *maiko* (geisha-elev). Hovedmotivet er geisha-jobbets farlige fristelser og den ældre kvindes bestræbelser for at beskytte sin yngre veninde.

Betydeligere er nok „Sansho Dayu“ (1954). Vi er nu helt tilbage i det 11. århundredes Japan. En familiesaga, der spænder over en meget lang årrække, er kombineret med en omfattende analyse af datidens sociale forhold. En fremtrædende embedsmand bliver landsforvist, fordi han af hensyn til bønderne nægter at skaffe en general mere ris og mere mandskab til militært brug. Embedsmandens kone og børn bliver sociale pariaer i mange år, konen kommer til et bordel, og børnene bliver slaver. Men til sidst lykkes det sønnen i kraft af sin byrd at opnå en høj stilling. Han ophæver slaveriet og handler således i sin faders ånd.

Dette meget komprimerede referat giver imidlertid ikke indtryk af, med hvilken detalrigdom Mizoguchi genopliver den skilrede periode. Og i ringe grad giver det indtryk af den humanitet og sociale patos, som filmen skal besidde. Endnu en gang viser Mizoguchi os mennesket i dyb degradation, og endnu en gang viser han, hvilke stærke kræfter det må eje, siden det ikke helt kan knuses af vold og krig og slaveri. Hvor stor en artist Mizoguchi end er, så er det nok dette emnes dominans hos ham, der gør, at han taler så stærkt til ikke blot det japanske publikum, men også til det vestlige. Man kan tro på hans tro, fordi han når til den gennem lidelsen — han står langt fra fraserne og den frejdige optimisme.

„Chikamatsu monogatari“ fra samme år sættes i Japan endnu højere end „Sansho Dayu“, og den engelske kritiker *Lindsay Anderson* skriver, at det var absurd efter Cannes-Festivalen at give „Marty“ Grand Prix i stedet for Mizoguchis film, „*the one film at the festival that had the absolute distinction of style that marked it as the work of a master-director*“. Som i Mizoguchis andre fremragende film ingen letkøbt dyrkelse af det eksotiske og dekorative, men en klassisk stilens strenghed. Mizoguchi besøger her igen det 16. århundrede, en tid, der synes at passe særlig godt for hans talent. „Chikamatsu monogatari“ er en kompliceret kærlighedstragedie, i hvilken det elskende par kommer i konflikt med feudalsystemet. Filmen er baseret på et drama, der blev skrevet i 1716 af *Monzaemon Chikamatsu*, som ofte kaldes Kabuki-teatrets fader. Han baserede sit drama på en virkelig begivenhed, der fandt sted i Kyoto 33 år tidligere. Det er karakteristisk for Mizoguchi, at han vælger et skuespil, som er bygget over virkelige hændelser — han behandler historisk stof med en samvittighedsfuld moderne realisme, og det ligger nær at antage, at han „fylder ud“, hvor Chikamatsu kunne nøjes med at antyde.

Til Venedig-festivalen i år sendtes af Mizoguchi og selskabet Daiei, som har produceret mange af hans film, „Yang Kwei Fei“, vistnok Mizoguchis første farvefilm. Den er i Eastmancolor, og det er spændende, om den udnytter dette farvesystem ligeså kræsnt som „Ingen kan tvinge et Hjerter“. Der er grund til at tro det, da „Yang Kwei Fei“ har samme fotograf: *Kohei Sugiyama*. Titelrollen spilles af *Machiko Kyo*, velkendt herhjemme fra „Rashomon“ og „Ingen kan tvinge et Hjerter“.

Yang Kwei Fei, der levede i det 7. og 8. århundrede i Kina, har ofte inspireret Østens kunst. Hun diverterede kejser Huan Tsung, efter at kejserinden Wu-hui var død, og under et oprør ofrede hun sit liv for kejseren. Efter et referat af dømme synes „Yang Kwei Fei“ at ligne „Ingen kan tvinge et Hjerter“ i sin blanding af erotik og hofintriger — det ser ud til, at man i Japan især anser sådanne blandinger egnet for farvefilmbehandling. Billederne fra filmen er mere enkle og mindre udsøgt dekorative end *Kinugasas* fra „Ingen kan tvinge et Hjerter“.

„Yang Kwei Fei“ slutter med, at kejseren dør. Men Kwei Fei viser sig for ham og fører ham til evigheden, hvor de to altid vil være sammen.

Mizoguchis sidste film er vistnok „Shin heike monogatari“, om hvilken der endnu ikke foreligger detaljerede oplysninger.

Den 57-årige Mizoguchi, der i tyverne var blandt banebryderne for en japansk filmrealisme, er endnu i 1955 en af de førende instruktører. Han har prøvet mange genrer, men synes at have nået sit højeste indenfor den realistiske kostumefilm. Han har fra fortiden formået at fremdrage de budskaber, der forekommer aktuelle nu, og som stilstærkt har givet afkald på den udivendige virtuositet, som en mindre ånd meget let kunne forfalde til at bruge, stillet overfor lejligheden til at kombinere de gamle historier og det moderne filmapparat.

ATOMBOMBENS VIRKNINGER

AF MARGUERITE ENGBERG

Det gælder for „Rashomon“ og „Ingen kan tvinge et Hjerter“, som for størsteparten af de japanske film, der er blevet vist her i Europa, at det er kostumefilm, hvis handling er henlagt til feudaltidens Japan. Men som det fremgår af *Ib Montys* artikel, har Japan ikke specialiseret sig i historiske film. Tværtimod har landet en særdeles stor og levende produktion af film, der behandler nutidige emner. Man er endog begyndt at tale om et neorealistisk gennembrud indenfor japansk film i lighed med det italienske lige efter krigen. Når Japan fortrinsvis har eksporteret kostumefilm til den vestlige verden,